

Fish Markt 2016

Europese aandacht voor stroomafwaartse vismigratie

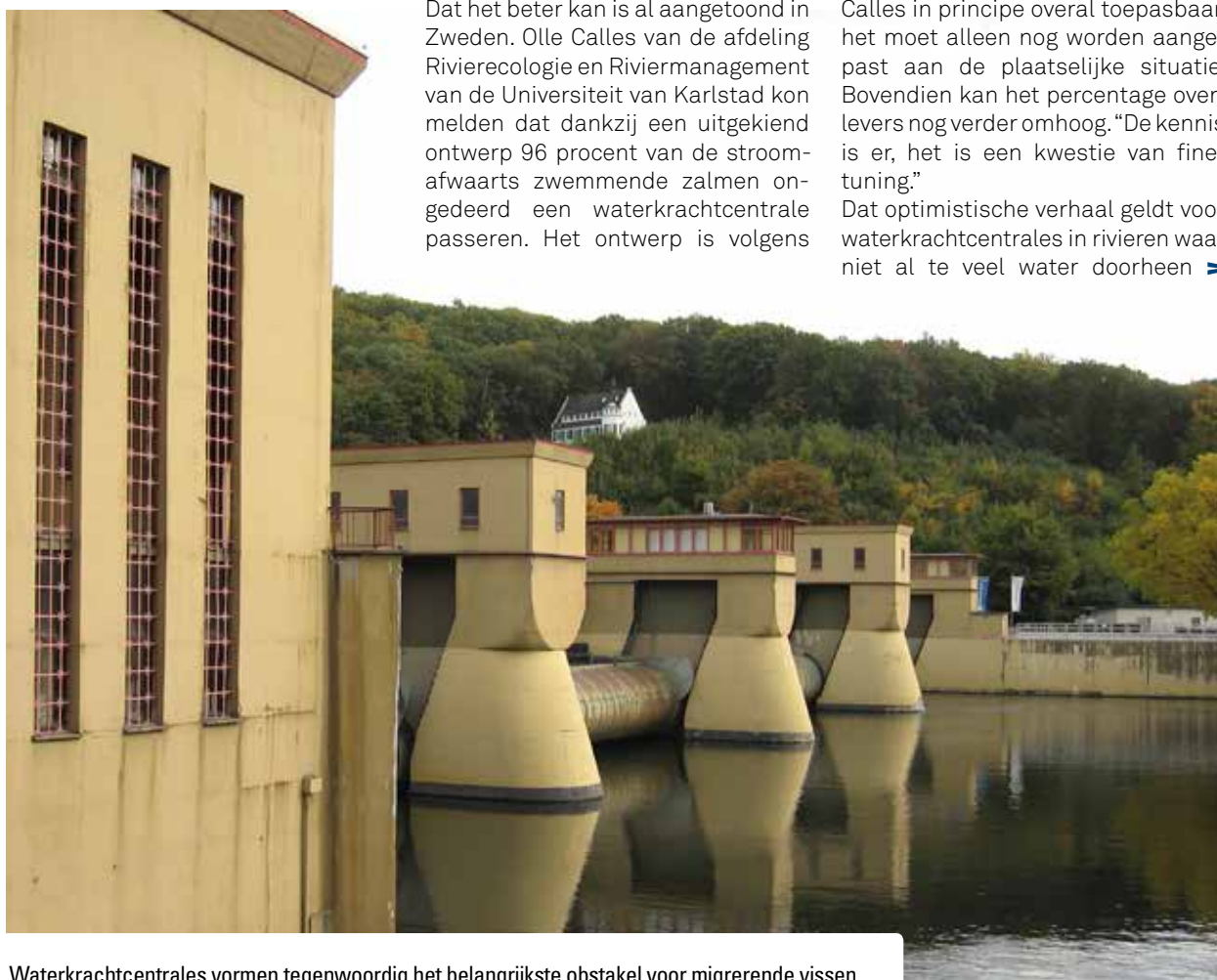
TEKST Eric le Gras
ILLUSTRATIES Wilco de Bruijne, Sportvisserij Nederland en Herman Wannigen

Het leven van migrerende vissen is in de afgelopen jaren een stukje gemakkelijker geworden. Obstakels zoals dammen en stuwen die hun weg stroomopwaarts belemmerden zijn passeerbaar gemaakt en soms zelfs helemaal opgeruimd. De weg de andere kant op, richting zee, blijft gevaarlijk of zelfs dodelijk. Tijdens de Fish Markt 2016 in Roermond zochten Europese vismigratie-experts naar oplossingen, met name naar verbeteringen aan waterkrachtcentrales.

Dat het beter kan is al aangetoond in Zweden. Olle Calles van de afdeling Rivierecologie en Riviermanagement van de Universiteit van Karlstad kon melden dat dankzij een uitgekiend ontwerp 96 procent van de stroomafwaarts zwemmende zalmen ongedeerd een waterkrachtcentrale passeren. Het ontwerp is volgens

Calles in principe overal toepasbaar, het moet alleen nog worden aangepast aan de plaatselijke situatie. Bovendien kan het percentage overlevers nog verder omhoog. "De kennis is er, het is een kwestie van fine-tuning."

Dat optimistische verhaal geldt voor waterkrachtcentrales in rivieren waar niet al te veel water doorheen ➤

Waterkrachtcentrales vormen tegenwoordig het belangrijkste obstakel voor migrerende vissen.

Geldstromen en lobby

Bij de bescherming van trekvissen gaat een hoop geld om. Het is de moeite waard om na te gaan hoe de geldstromen lopen en hoe het geld wordt besteed. Bovendien bleek in Roermond dat diverse belangenorganisaties stevig lobbyen. Omdat de activiteiten van lobbyisten direct van invloed zijn op beschermende maatregelen, is het ook zinvol om hun activiteiten in kaart te brengen.

Turbines kunnen en moeten visvriendelijk worden gemaakt.

stroomt. De grens werd in Roermond gelegd bij vijftig kubieke meter per seconde. Voor rivieren met een groter wateraanbod is minder duidelijk welke maatregelen effectief zullen zijn. In die rivieren worden trekvissen nog steeds in grote hoeveelheden vermalen tussen de schoepen van de turbines of op een andere manier gedood.

Noodzakelijke conferentie

Maar laten we eerst kijken naar de noodzaak van de conferentie. Is het niet vreemd dat er jarenlang aandacht is besteed aan de problemen van vissen die stroomopwaarts trekken, maar dat de obstakels die ze op hun weg terug tegenkomen weinig tot geen aandacht kregen? Het antwoord op die vraag is, dat de problemen tijdens de trek stroomopwaarts, naar de paaigebieden, het eerst in het oog sprongen. Zolang vissen niet boven-

strooms kunnen paaien, zwemmen er geen jonge vissen stroomafwaarts en zijn daarvoor ook geen voorzieningen nodig. Voeg daarbij dat door de verbetering van de waterkwaliteit de overlevingskans van migrerende vissen is toegenomen en de titel van de conferentie 'Downstream Fish Passage', duidt op goed nieuws. Een paar jaar geleden was er nog weinig aanleiding om te praten over stroomafwaarts migrerende vissen, omdat die er nauwelijks waren. Nu kennelijk wel.

Ontwerp en management

Terug naar de waterkrachtcentrales, waarvan we er in Nederland vier grote en tientallen kleintjes hebben. In rivieren waar relatief weinig water doorheen stroomt valt, zoals Calles al aangaf, veel te bereiken. Een slim ontwerp met visvriendelijke turbines en de aanleg van bypasses voor vissen kan de schade beperken, net

als een andere plaatsing van de roosters die de schoepenraderen beschermen en tegelijkertijd trekken vissen naar de bypass geleiden.

Een ander management van die centrales kan ook zoden aan de dijk zetten. Zo geeft het verminderen van de draaisnelheid van de turbines betere kansen aan trekvissen. In Duitsland wordt al hard gewerkt aan verbeteringen, zegt Detlev Ingendahl van het Ministerium für Klimaschutz, Landwirtschaft, Natur- und Verbraucherschutz in Nordrhein-Westfalen: "De exploitant van de centrale kan dan te maken krijgen met opbrengstverliezen, maar de wet schrijft voor dat het management van een centrale in overeenstemming moet zijn met een duurzaam beheer van vispopulaties. Enig verlies in energieopbrengst moeten we accepteren, al blijft dat wel een kwestie

van het afwegen van belangen. We onderzoeken ook welke mogelijkheden er zijn om exploitanten te compenseren en om visvriendelijke maatregelen te co-financieren.”

Grotere rivieren

De situatie bij de grotere rivieren is anders. Roosters ontbreken daar meestal omdat het kostbaar is om ze te installeren en schoon te houden. Het gevolg is dat trekvis nog steeds onbeschermd de turbines inzwemt en wordt vermalen. Dat zou onder andere een belangrijke oorzaak zijn van het dreigende uitsterven van de Donausteur.

Oplossingen voor dat probleem zijn er wel, bijvoorbeeld het gebruik van turbines met schoepen die de stroomafwaarts migrerende vissen minder beschadigen. Die turbines zijn al op de markt en hun effectiviteit is aangetoond. Daarnaast zijn er systemen die het gedrag van vissen beïnvloeden en ze niet alleen weghouden van de gevaarlijke turbines, maar ook de weg naar een veilige bypass wijzen. Of die systemen die onder andere gebruik maken van geluidseffecten, pulserend licht of schermen van luchtballen, werken is nog onduidelijk. Het is bijvoorbeeld de vraag of vissen er niet aan wennen, waardoor het gewenste effect verdwijnt. Tijdens de conferentie werd gepleit voor pilotprojecten die de producenten in staat stellen om testen uit te voeren en verbeteringen aan te brengen.

Kennis

Daarmee zijn we terechtgekomen bij de kennisverwerving. Eigenlijk, zeiden veruit de meeste deelnemers aan de conferentie, weten we al heel veel. Het onderzoek moet doorgaan, maar het toegankelijk maken van de verworven kennis is belangrijker. Op die manier doe je geen onderzoek dat al door anderen is gedaan en kun je fouten die elders zijn gemaakt vermijden. Met name de Fransen zouden hun kennis beter kunnen delen. Zij doen waardevol, vaak direct praktisch bruikbaar onderzoek, maar ze publiceren in het Frans en dat is een taal die niet iedereen beheerst. Ook werd het idee geopperd om een internationale

databank op te richten, die kennis en ervaringen verzamelt en toegankelijk maakt. Overigens niet alleen op het gebied van de praktische bescherming van trekvis. Ook de juridische en economische kennis moeten daar een plaats krijgen.

Tijd

Maar de belangrijkste conclusie was toch dat de tijd van praten voorbij is. Het is tijd om massaal visvriendelijke maatregelen te nemen, ook bij energiecentrales in grote rivieren. Ruedi Bösinger van het Wereld Natuur Fonds: “We weten al dat visvriendelijke turbines daar werken. Misschien kunnen we ze nog effectiever maken, maar als we daarop wachten blijven er massaal slachtoffers vallen onder trekvis. Laten we die turbines installeren, dan kunnen we op grote schaal ervaring opdoen, wat weer tot verbeteringen in het ontwerp kan leiden.”

Actie dus en liefst zo snel mogelijk. Niet alleen omdat het, ondanks een aantal successen, nog steeds niet goed gaat met trekvis. Ook omdat veel andere soorten, waterplanten en waterdieren, kunnen meeliften op de maatregelen die het leven van trekvis makkelijker maken. En uiteindelijk profiteert natuurlijk ook de mens.

De Fish Market 2016 werd georganiseerd door Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn, Waterschap Roer en Overmaas, World Fish Migration Foundation en Sportvisserij Nederland. De Fish Market 2016 is niet de laatste kans om kennis te nemen van de stand van zaken op het gebied van de bescherming van trekvis. De volgende Fish Market vindt in 2017 plaats in Finland. Voor 2018 staat een Fish Market in Spanje op het programma.

V

Presentaties kunnen worden gedownload via:
www.fishmarket.fish

Verhullend taalgebruik

Tijdens de conferentie in Roermond werd regelmatig het woord ‘visvriendelijk’ gebruikt. Verhullend taalgebruik, zeiden veel deelnemers: ‘Minder visonvriendelijk is een betere omschrijving.’

Aan verhullend taalgebruik is geen behoefte meer, het is tijd om massaal visvriendelijke maatregelen te nemen.

Heldere visie nodig

Met alleen techniek kom je er niet als je migrerende vissen een betere kans wilt geven. Communiceren hoort er ook bij, zo bleek tijdens een van de workshops tijdens de Fish Market. Zo moet je, als je lokale maatregelen neemt, bedenken dat die gevolgen hebben voor een heel stroomgebied en daarover ook op dat niveau communiceren. Een heldere visie kan daarbij mensen binden. Om het contact tussen wetenschappers en beleidsmakers te bevorderen, zijn conferenties als de Fish Market een noodzaak.

Naast techniek is een goede communicatie tussen wetenschap en beleid noodzakelijk.

